

Formació de ludoteques

PER A LES PERSONES VOLUNTÀRIES D'UNA ENTITAT QUE
INICIEN EL SEU SERVEI VOLUNTARI EN ACTIVITATS QUE ES
DESENVOLUPEN EN EL RECINTE PENITENCIARI (LUDOTEQUES,...)

Generalitat de Catalunya
Departament de Governació
i Administracions Públiques
Secretaria d'Acció Ciutadana

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia
**Secretaria de Serveis Penitenciaris,
Rehabilitació i Justícia Juvenil**

Formació de ludoteques

PER A LES PERSONES VOLUNTÀRIES D'UNA ENTITAT QUE INICIEN EL SEU SERVEI VOLUNTARI EN ACTIVITATS QUE ES DESENVOLUPEN EN EL RECINTE PENITENCIARI (LUDOTEQUES,...)

Formació de ludoteques

Introducció

L'entrada a un recinte penitenciari és una experiència que pot ser impactant, o si més no, "diferent". S'ha de recordar i tenir molt present que la que farem és una tasca important, com és ajudar els fills i les filles de persones que es troben ingressades en un centre penitenciari complint una mesura d'execució penal privativa de llibertat. El voluntariat que hagi escollit l'àmbit penitenciari, i en concret, el servei de ludoteques ha de poder fer un procés gradual d'acostament i d'integració en aquesta realitat, que inclou la combinació de transmissió de continguts i el contacte amb el medi penitenciari.

La formació específica de les persones voluntàries que fan tasques de suport a les ludoteques dels centres penitenciaris requereix del coneixement d'unes normes bàsiques per accedir al recinte penitenciari i d'un marc que expliqui el què i el perquè de la seva actuació.

L'objectiu de la intervenció del voluntariat en les ludoteques dels centres penitenciaris s'orienta a l'ajuda de tota l'estructura familiar. Suposa que el nen o la nena pugui romandre en una guarderia quan els pares estan comunicant, de manera que el nen tingui una situació el més normalitzada possible.

Què cal tenir present si volem fer voluntariat en un recinte penitenciari?

S'ha de ser conscient de la tasca que hem de realitzar com a voluntariat, i estar convençuts de que podrem dur a terme la feina que se'ns encomanarà.

Per tant, es fa imprescindible que la persona voluntària abans de començar pròpiament la seva tasca pugui fer un procés d'acompanyament (formació d'acolliment) per tal que conegui:

Formació de ludoteques

PER A LES PERSONES VOLUNTÀRIES D'UNA ENTITAT QUE INICIEN EL SEU SERVEI VOLUNTARI EN ACTIVITATS QUE ES DESENVOLUPEN EN EL RECINTE PENITENCIARI (LUDOTEQUES,...)

- el sentit de l'actuació voluntària en aquest àmbit,
- el voluntariat en la marc de l'acció de la Secretaria
- el marc normatiu bàsic i funcionament de les ludoteques dels centres penitenciaris.

Aquests passos han de permetre realitzar una incorporació a l'àmbit d'intervenció el més acurada possible o, si és el cas, ajudar a adonar-nos que, malgrat les nostres ganes de participar-hi, no tenim les capacitats òptimes per actuar en aquest espai, o si tenim qualsevol tipus d'impediment personal o moral que no ens permet fer-ho. En cas que sigui així, cal parlar amb el coordinador del programa abans de començar cap activitat, per tal que ens adreci a algun altre tipus de voluntariat que desenvolupi aquella entitat.

Informació bàsica sobre el marc legal que afecta les persones privades de llibertat (interns/es)

El procés penitenciari

Quan una persona comet un delicte hi ha dues possibilitats després de la seva detenció. Es pot decretar el seu ingrés a la presó, en aquest cas la persona ingressaria en el que s'anomena presó preventiva. L'altra possibilitat és que la persona hagi estat condemnada prèviament i ingressi a presó amb posterioritat. En aquest cas la persona ingressaria a presó amb el que se'n diu el testimoni de sentència i, per tant, penada.

A partir d'aquest moment, és a dir, un cop el jutjat sentenciador ha dictat una **sentència privativa de llibertat**, la junta de tractament del centre penitenciari té dos mesos per fer la proposta de classificació inicial de la persona en algun dels règims de vida que es regulen en el Reglament Penitenciari. Els règims o modalitats de vida poden ser en primer grau o règim tancat, segon grau o règim ordinari i tercer grau que es caracteritza per ser una modalitat de compliment de condemna oberta. Amb posterioritat el centre directiu o serveis centrals del departament estudien la proposta que ha fet la junta de tractament per emetre una resolució,

que es pot recórrer davant el jutge de vigilància penitenciària (JVP). Aquest òrgan jurisdiccional s'introdueix en la LOGP com a una figura que té les funcions que afecten l'execució de la pena privativa de llibertat a la vegada que garanteix els drets fonamentals dels interns.

S'ha de dir que per fer la classificació s'aplica el principi d'individualització fent la valoració individual del cas amb la màxima progressivitat possible, de manera que per raons de tractament el penat podrà ser progressat o regressat de grau.

El 2n grau (règim ordinari) s'aplica als penats en qui concorrin unes circumstàncies personals i penitenciàries de convivència normal, però sense capacitat per viure en semilibertat. Aquí és on es concentra la intervenció intensiva i la preparació i l'inici de contactes amb l'exterior. S'ha de dir que una gran part de la població penitenciària està classificada en segon grau de tractament, modalitat que permet als interns sol·licitar comunicacions a l'interior del centre amb els seus familiars o altres persones, sortides programades per l'equip de tractament, permisos de sortida, etc.

El 3er grau (règim obert) s'aplica als interns que, per les seves circumstàncies personals i penitenciàries, estan capacitats per dur a terme

un règim de vida en semilibertat. En concret, hi ha dues modalitats regulades dins del tercer grau: la primera quan l'intern/a pot sortir només el cap de setmana, i la segona a més a més pot sortir de dilluns a divendres a realitzar activitats laborals, formatives, etc.

L'horari es pot veure modificat segons el nivell de l'anomenat sistema d'avaluació motivacional (SAM) en què es trobi l'intern/a.

El sentit de l'actuació voluntària en aquest àmbit

Introducció

El voluntariat de ludoteques realitza una intervenció voluntària dins el marc institucional de la presó, amb l'objectiu de millorar la qualitat de vida de les persones que es troben internes

El voluntariat de l'àmbit penitenciari, així com d'altres emmarcats dins de l'àmbit social, són persones amb capacitat de lliurament i compromís vers els altres, així com de saber escoltar, atendre i superar les possibles angoixes pròpies derivades de la proximitat d'intervenció amb persones que es troben en una situació de risc

Formació de ludoteques

PER A LES PERSONES VOLUNTÀRIES D'UNA ENTITAT QUE INICIEN EL SEU SERVEI VOLUNTARI EN ACTIVITATS QUE ES DESENVOLUPEN EN EL RECINTE PENITENCIARI (LUDOTEQUES,...)

social, com ara els fills i filles d'interns de centres penitenciaris. Així, durant el temps que el nen o la nena roman a la ludoteca es normalitza la seva situació i les relacions familiars. Es possibilita també que els pares puguin parlar de temes que podrien resultar estressants per als menors.

Aquesta realitat de voluntariat en l'àmbit de l'execució penal és possible a Catalunya gràcies a la forta tradició de voluntariat en aquest àmbit però, sobretot, gràcies al model d'aplicació de la justícia i/o de la pena que la Secretaria impulsa. Aquesta aposta per la participació de tots els agents socials ("coixí social") ha de poder-la garantir.

Les entitats que col·laboren amb la Secretaria esdevenen part activa en aquest procés i es corresponsabilitzen de l'espai i els moments en què desenvolupen l'activitat. La seva missió és, doncs, contribuir a la integració social i reinserció de les persones privades de llibertat i, en el cas concret de les ludoteques, també la dels seus fills i filles.

El voluntariat en el marc de l'acció de la secretaria

Per a estructurar aquesta col·laboració d'acord a les característiques dels centres penitenciaris

i de les entitats, la Secretaria crea el Programa marc de voluntariat penitenciar i dicta la Circular 1/2001 (que és un document que regula els principis generals d'actuació en matèria de voluntariat penitenciar, tant pel que fa a les entitats com als propis funcionaris i centres del Departament).

Pel que fa a les entitats de voluntariat, i concretament en relació a l'actuació de la persona voluntària, els principis generals d'actuació que s'hi reflecteixen són:

- el voluntariat ha d'actuar en el marc d'una entitat
- l'acció de les entitats, i per tant de les persones voluntàries, en els centres s'ha de desenvolupar d'acord amb programes d'actuació i d'intervenció explícits
- aquesta actuació ha d'encaixar amb les necessitats de suport i col·laboració, prèviament detectades i consensuades amb la institució
- les entitats han de disposar d'un referent de voluntariat per a cada centre penitenciar en el qual desenvolupen activitat.
- el voluntariat de les entitats es relaciona directament amb els professionals de la SSPRI-

JJ, per tal de preservar una bona entesa, cal que es regeixen per les normes i circuits de funcionament que han establert ambdues parts.

Les persones voluntàries de l'àmbit penitenciari mantenen vinculació amb l'entitat a la qual pertanyen i alhora també la tenen amb el centre penitenciari on desenvolupen la seva activitat. Tot i aquesta doble vinculació, el/la voluntari/ària que actua dins d'un centre penitenciari o d'una ludoteca depèn de l'entitat a la qual pertany i no al centre on estigui desenvolupant la tasca. Per tant, qualsevol incidència, dubte, dificultat, etc. relacionada amb l'execució de l'activitat, cal que la persona voluntària l'adrexi al seu responsable de voluntariat, qui hi donarà resposta.

D'altra banda, la SSPRiJJ disposa d'un referent de voluntariat, per coordinar els programes de voluntariat en els centres i per fer d'interlocutor amb les entitats de voluntariat. El referent és un professional del centre (normalment un professional de l'àmbit social) i és designat pel subdirector/a de Tractament. Així s'estableix una relació i coordinació constant entre la Secretaria, les entitats de voluntariat i els centres penitenciaris.

El marc normatiu bàsic dels centres penitenciaris i el seu funcionament

Aspectes a tenir en compte

Un cop una activitat realitzada pel voluntariat és acceptada en un centre penitenciari, s'ha de demanar un permís, si és el cas, per poder introduir al centre el material necessari per a desenvolupar l'activitat. Paral·lelament, el responsable de voluntariat de l'entitat, posarà en marxa la gestió dels passis per a que les persones voluntàries puguin iniciar l'activitat al més aviat possible.

El voluntariat dins el centre penitenciari: circuits i normes generals

El voluntariat desenvolupa la seva activitat en l'interior d'un centre o recinte penitenciari, el qual -per la seva funció i finalitats- té normes i circuits propis de funcionament i de mobilitat que cal respectar. Durant la nostra estada al centre o recinte penitenciari hem de tenir en compte unes pautes a seguir que s'han de complir amb el màxim rigor atenent-nos al context on ens trobem.

Formació de ludoteques

PER A LES PERSONES VOLUNTÀRIES D'UNA ENTITAT QUE INICIEN EL SEU SERVEI VOLUNTARI EN ACTIVITATS QUE ES DESENVOLUPEN EN EL RECINTE PENITENCIARI (LUDOTEQUES,...)

Així doncs,

- Cal mantenir una actitud de respecte amb els interns, els fills i les filles d'aquests i amb els professionals del centre.
- No s'han de realitzar conductes que puguin ser interpretades com a problemàtiques (córrer, cridar, discutir,...)
- Cal respectar la normativa interna del centre o recinte penitenciari.
- Dins del recinte, cal seguir les indicacions que poguessin donar els professionals del centre (funcionaris o professionals de seguretat, educadors,)
- Cal ser discret amb el vestuari, sobretot a l'estiu, mostrant respecte als interns que es troben al centre.
- Per entrar al centre penitenciari sempre s'ha de dur el DNI per tal de poder recollir el passí que ens identificarà dins de la presó, i que per tant s'ha de portar en un lloc visible. En cas de no disposar del DNI, només es poden fer servir passaport o carnet de conduir.
- S'ha de respectar l'horari d'entrada a la presó, per tal de no interferir en l'inici de les comunicacions dels familiars dels presos, ni en la dinàmica del funcionament del centre penitenciari. Tanmateix, s'han de començar les activitats a l'hora prevista.
- Els telèfons mòbils s'han de deixar als cotxes, o en tot cas, a centraleta o al segon accés de la presó. També s'ha d'evitar portar molts diners a sobre, bosses massa grans que retardin l'accés al recinte degut als registres, i qualsevol material que no sigui estrictament necessari per fer l'activitat corresponent.
- Un cop la persona voluntària es troba dins el centre penitenciari desenvolupant la seva activitat, si es troba amb algun dubte o dificultat, cal que posteriorment s'adrexi al responsable de voluntariat de la seva entitat, per comentar-ho, ja que aquest és qui actua com a assessorament constant per al voluntari.
- Les intervencions que duen a terme els voluntaris sempre han de fer-se seguint els objectius fixats en el programa d'intervenció que prèviament s'ha presentat al centre penitenciari. Abans de qualsevol tipus d'actuació, és molt important que el voluntariat conegui la situació i els límits de la seva intervenció, respecte dels interns i respecte dels funcionaris de la institució penitenciària.

Funcionament diari: què és pot fer i què “NO” es pot fer

A banda dels que ja hem comentat, la nostra estada dins del centre penitenciari cal que respecti algunes normes molt precises i concretes que, en la major part de casos, poden acabar generant conflictes i posant en perill la seguretat, si no es compleixen.

Cal tenir present que:

- Les entitats de voluntariat podran aportar el material que sigui necessari per a la realització de les activitats sempre amb prèvia comunicació i autorització del referent voluntariat.
- Està totalment prohibit introduir en els centres tot tipus de menjar, bosses, diners, mòbils, objectes de metall, bolígrafs, etc.
- És molt important que els voluntaris i voluntàries no introdueixin mai objectes si no han estat autoritzats pels responsables del centre penitenciari ja que segon l'ús que se'n faci dels objectes, aquests poden arribar a ser perillosos.
- En qualsevol cas, i sempre que existeixi el mínim dubte de si és possible o no introduir

un objecte, cal demanar prèviament permís al centre penitenciari.

Principis d'actuació dels voluntaris

La nostra actuació es desenvolupa en relació amb els nens i nenes, fills de les persones que viuen una situació especial, la de “privació de llibertat”. Les situacions que viuen aquests nens i nenes poder ser molt dures, i per tant cal ser especialment curós amb els temes i qüestions que puguin sorgir de la nostra relació amb l' intern i/o amb els fills i filles d'aquests, i amb els quals cal garantir un principi de respecte absolut.

- La informació que es dóna i que es rep ha de ser tractada amb criteris de respecte i confidencialitat. És un deure de la persona voluntària segons es recull a la Carta del Voluntariat que *“aquest realitzi l'activitat a què s'ha compromès amb responsabilitat i observant les mesures de seguretat, mantenint la confidencialitat, sense perjudici dels drets de la persona, de les informacions rebudes i conegudes en el desenvolupament de la seva activitat.”*
- Pel que fa a les habilitats i emocions que entren en joc quan s'està duent a terme una

Formació de ludoteques

PER A LES PERSONES VOLUNTÀRIES D'UNA ENTITAT QUE INICIEN EL SEU SERVEI VOLUNTARI EN ACTIVITATS QUE ES DESENVOLUPEN EN EL RECINTE PENITENCIARI (LUDOTEQUES,...)

intervenció de voluntariat, s'ha de dir que és molt important tenir la maduresa suficient per abordar les situacions amb les que les persones voluntàries es puguin trobar. És igualment necessari comptar amb la capacitat necessària per no implicar-se emocionalment amb els problemes que puguin presenciar i, en tot cas, poder transmetre a les persones responsables les dificultats amb les que es trobin. Tot aquest coneixement i capacitats facilitarà la comunicació i la relació entre el voluntariat i les persones objecte d'intervenció.

- En qualsevol cas, hem de conèixer els límits de la nostra intervenció voluntària que vénen donats pel programa que s'ha presentat i evitar fer actuacions que vagin més enllà de les recollides en el programa. És per aquest motiu que s'ha de tenir molt clar l'objectiu de la nostra intervenció i preveure situacions en què pugui haver massa implicació, i si és el cas, veure com han de gestionar-les. Els voluntaris i voluntàries han de saber poder dir "no" si la situació ho requereix i no deixar-se manipular per part dels interns.

L'entrada al recinte o centre penitenciar

Per entrar al recinte o centre penitenciar on es troben els interns i/o els fills i filles d'aquests, s'han de seguir uns passos de rutina, que tenen com a objectiu facilitar la feina dels professionals del centre i dels mateixos voluntaris :

- L'entrada al mòdul ha de ser discreta, sense aldarulls i amb respecte a totes les persones que es trobin allà.
- Adreçar-se al funcionari o professional de seguretat o persona que es trobi en el recinte i, presentar-nos com a voluntaris del programa.
- Demanar que obrin la ludoteca, l'aula o el recinte que s'hagi assignat per dur a terme l'activitat.
- Un cop dins del recinte on es fa l'activitat cal tenir una actitud de respecte i fer complir la normativa de l'espai on es faci l'activitat.
- Portar només el material necessari per la realització de l'activitat
- S'ha de vigilar amb els objectes que es porten i no perdre'ls de vista

- El voluntariat només ha d'anar al mòdul i ubicació que se l'ha assignat.
- L'hora de finalitzar les activitats és, com a màxim, 15 minuts després de l'hora estipulada.

Finalització de les activitats

- Un cop finalitzades les activitats amb els interns i/o amb els fills i filles d'aquests, hem de assegurar-nos que l'espai utilitzat es troba en les mateixes condicions que a l'inici de l'activitat, i avisar al professional de seguretat o vigilància per tancar la ludoteca o l'aula.

- Quan sortim de la ludoteca o del mòdul hem de dir-li al professional de vigilància que marxem i avisar si encara hi ha algun altre voluntari al recinte.

Un aspecte important que convé destacar és la integració de la feina de l'àrea de vigilància en l'àrea de tractament. En aquest sentit s'ha de dir que la seguretat reforça i complementa la intervenció a la vegada que la intervenció reforça i complementa la seguretat. De manera que seguretat i intervenció són elements d'un mateix concepte: el tractament.